

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเขตชานเมืองโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษาตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนในเขตชานเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในเขตชานเมือง และทดลองปฏิบัติการแก้ไขปัญหาชุมชนในเขตชานเมือง โดยใช้ กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ
3. การศึกษาข้อมูลชุมชน
4. การจัดเวทีประชาคมตำบล และ เวทีเด็กและเยาวชน
5. การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเขตชานเมืองจังหวัดเชียงใหม่ กำหนดพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาข้อมูลชุมชน ณ ตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 10 หมู่บ้าน ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 14,121 คน แยกเป็นชาย 7,409 คน หญิง 6,712 คน จำนวนครัวเรือน 5,292 ครัวเรือน แยกจำนวนตามหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดง ข้อมูลประชากรตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

หมู่ที่	บ้าน	ครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
1	บ้านบ่อปู่	473	494	385	879
2	บ้านคอนแก้ว	819	1,274	749	2,023
3	บ้านศาลา	762	812	833	1,645
4	บ้านป่าแะ	647	1,352	1,631	3,003
5	บ้านพระนอน	953	919	1,652	1,975
6	บ้านป่ารวก	195	284	317	601
7	บ้านสนเหมือง	219	318	302	620
8	บ้านชะเอือง	815	1,358	752	2,110
9	บ้านสบสา-หนองฟาน	173	256	255	511
10	บ้านพระเจ้านั่งโก้น	236	342	416	758
	รวม	5,292	7,409	6,712	14,121

แหล่งข้อมูล : องค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว อ.แมริม จ.เชียงใหม่ ณ มกราคม 2548

โดยจะศึกษาข้อมูลจากพื้นที่ทั้ง 10 หมู่บ้านและสอบถามข้อมูลสภาพทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มตัวอย่างจากจำนวนครัวเรือนของชุมชนและผู้นำท้องถิ่นที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน

1.2 กลุ่มตัวอย่างจากตัวแทนของเด็กและเยาวชนที่เป็นแกนนำของแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 - 5 คน ที่จะเป็นผู้ประสานการศึกษาปัญหาของชุมชน และการจัดกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

1.3 กลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนของแต่ละหมู่บ้านที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ของแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละประมาณ 10 - 15 คน ตามความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

2. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชนและการวิจัยการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเขตชานเมืองโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน กรณีศึกษาตำบลคอนแก้ว อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้กำหนดเครื่องมือดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลชุมชนตำบลคอนแก้วในครั้งนี้ ได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลชุมชนเป็น 2 แบบคือ

2.1.1 แบบศึกษาข้อมูลชุมชน

2.1.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน หรือ ผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน

การจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลชุมชน ได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษากรอบข้อมูลในการศึกษาชุมชน ที่สามารถศึกษาสังเกต และศึกษาจากข้อมูลโดยทั่วไปในชุมชน
2. เข้าไปศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน โดยรวม และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ขององค์การบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว
3. จัดทำแบบศึกษาข้อมูลชุมชน ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อและสาระสำคัญดังนี้
 - 3.1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ประกอบด้วย ชื่อหมู่บ้าน ที่ตั้ง ประวัติหมู่บ้าน อาณาเขตติดต่อ แผนที่ชุมชน สภาพประชากร
 - 3.2 สภาพสังคม ประกอบด้วย ศาสนสถาน สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ
 - 3.3 สภาพเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ
 - 3.4 สถานประกอบการทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งบันเทิง ประกอบด้วย แหล่งน้ำ ป่าไม้ สถานที่ท่องเที่ยว แหล่งบันเทิง
 - 3.5 สาธารณสถาน ประกอบด้วย สวนสาธารณะ ลานกีฬาหมู่บ้าน ฌาปนสถาน
 - 3.6 แหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน ประกอบด้วย ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน หอกระจายข่าวหรือเสียงตามสายภายในหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน อินเทอร์เน็ตตำบล
 - 3.7 การรวมกลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อ.ส.ม.) กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่ม อพ.ปร. กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน
 - 3.8 สาธารณูปโภค ประกอบด้วย น้ำประปา บ่อน้ำ โทรศัพท์ ไฟฟ้า

- 3.9 เส้นทางคมนาคมในชุมชน ถนนแอสฟัลติกคอนกรีต ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ถนนลาดยางธรรมดา ถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ ทางดิน ทางลูกตั้ง
- 3.10 สภาพปัญหาโดยทั่วไปของชุมชน
4. จัดทำแบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ 7 ส่วนดังต่อไปนี้
 - 4.1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ ชื่อสกุล เพศ อายุ ที่อยู่
 - 4.2 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ สถานภาพ สมรส สถานภาพครอบครัว จำนวนบุตร ระดับการศึกษา ศาสนา และระยะเวลาในการอาศัยในชุมชน
 - 4.3 ตอนที่ 2 สภาพสังคมของคนในชุมชน ได้แก่ ลักษณะของครอบครัว การมีส่วนร่วม การทำกิจกรรมกลุ่ม ระบบความสัมพันธ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี กิจกรรมของชุมชน สภาพปัญหาของชุมชน
 - 4.4 ตอนที่ 3 เศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ สภาพความเป็นอยู่ การส่งเสริมอาชีพ ที่อยู่อาศัย การครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน
 - 4.5 ตอนที่ 4 ข้อมูลทางการเมืองการปกครอง ได้แก่ คณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชน การใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาของชุมชน การปกครองชุมชน การให้ข้อมูลข่าวสาร
 - 4.6 ตอนที่ 5 ข้อมูลด้านอนามัยและสาธารณสุข ได้แก่ สถานอนามัยในชุมชน การรักษาพยาบาล บทบาทของอาสาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อ.ส.ม.)
 - 4.7 ตอนที่ 6 ด้านยาเสพติด ได้แก่ การมั่วสุมของเยาวชน การติดสารเสพติด การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การป้องกันเยาวชนจากยาเสพติด การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการต่อต้านยาเสพติด
5. นำแบบศึกษาข้อมูลชุมชน และแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ไปทดลองในการศึกษาข้อมูลชุมชน และบันทึกข้อมูลเบื้องต้น
6. นำแบบศึกษาข้อมูลชุมชน และแบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นให้นักวิชาการการพัฒนาชุมชนวิพากษ์และ ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเครื่องมือและกระบวนการทำงานในวันที่ 14 มีนาคม 2551 ณ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
7. นำแบบศึกษาข้อมูลชุมชน ที่ได้รับการวิพากษ์แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะเข้าไปดำเนินการศึกษาข้อมูลในชุมชน

8. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลในชุมชนไปวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนและนำเสนอให้กับผู้นำชุมชนโดยการจัดเวทีประชาคมผู้นำ

นอกจากเครื่องมือการศึกษาข้อมูลในชุมชนแล้ว ยังมีเครื่องมือที่ใช้ในการ วิจัยเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในกระบวนการมีส่วนร่วม คือ การจัดเวทีประชาคม และการจัดกิจกรรมการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดย เด็กและเยาวชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เป็นการศึกษาสภาพของชุมชนโดยจะเก็บรายงานข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มจากหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกของครอบครัวในแต่ละหมู่บ้านและนำมาสรุปเป็นข้อมูลรวมของตำบล

- การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเด็ก และเยาวชนที่เป็นแกนนำในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นกำหนดวิธีการเก็บภาพรวมข้อมูลไว้ 4 ลักษณะคือ

ก. การสังเกต เป็นการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม วิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ทรัพยากร ชุมชน ทูตทางสังคม ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นภาพรวมของชุมชน

ข. การสัมภาษณ์ จะดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักของชุมชน (Key informant) เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้ได้สภาพปัญหาของชุมชน

ค. ศึกษาข้อมูลเอกสารของชุมชน จากองค์กรและหน่วยงานที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลคอนแก้ว โรงเรียน วัด สถานที่ราชการและหน่วยงานในเขตพื้นที่

ง. การจัดทำเวทีประชาคม เป็นการระดม ปัญหาของชุมชน และการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชน

การจัดทำเวทีประชาคม จัดทำใน 3 ลักษณะคือ

- 1) เพื่อรับทราบปัญหาของชุมชน
- 2) เพื่อระดมแนวคิดแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชน
- 3) เพื่อการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกลุ่มเด็กและเยาวชนในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

โดยการจัดเวทีประชาคมตำบลของผู้นำท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้านและเวทีประชาคมตำบล เพื่อรวบรวมสภาพปัญหาของชุมชน นอกจากนั้นจะต้องจัดทำเวทีประชาคมเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการรับทราบปัญหาของชุมชน และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาข้อมูล จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล 2 ลักษณะ คือ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากการสัมภาษณ์และสอบถามข้อมูลและบันทึกข้อมูลเป็นตัวเลข เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่พบในแต่ละชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งต้องใช้วิธีการวิเคราะห์ที่ง่ายเป็นคำร้อยละ และนำมาเปรียบเทียบ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการสนทนา ซักถาม การระดมความคิด และการจัดเวทีประชาคม โดยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ปัญหาของชุมชน และกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชน โดยการบันทึกข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์และอาจมีการใช้สื่อเทคโนโลยีประกอบในการบันทึกข้อมูล เพื่อชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ชัดเจน

5. การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในรูปของผลการศึกษาข้อมูลชุมชนสามารถนำเสนอไว้ดังนี้

- รายงานการศึกษาชุมชนเพื่อทราบสภาพปัญหาของชุมชน
- รายงานการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาชุมชนโดยเด็กและเยาวชนจากเวทีประชาคม
- รายงานผลการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น

ซึ่งรายงานทั้ง 3 เรื่องได้รวบรวมเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

6. แผนการดำเนินงาน

ที่	กิจกรรม	ปี 2550	ปี 2551	
		ธ.ค. 50	ม.ค. – พ.ค.	มิ.ย. – พ.ย.
1	ประชุมนักวิชาการเพื่อกำหนดกรอบการศึกษาวิจัยและศึกษาข้อมูลเบื้องต้น	ธ.ค. 50		
2	จัดทำเครื่องมือการศึกษาชุมชนทั่วไป - แบบสังเกต - แบบสัมภาษณ์	ธ.ค. 50	ม.ค. 51	
3	ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลชุมชนศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหาของชุมชน		ก.พ. 51	
4	จัดทำรายงานผลการศึกษาชุมชนครั้งที่ 1		มี.ค. 51	
5	จัดเวทีประชาคมชุมชนจำนวน 10 หมู่บ้านและเวทีประชาคมตำบล 1 ครั้ง		เม.ย. 51	
6	สรุปสภาพปัญหาของชุมชนเปรียบเทียบการศึกษาข้อมูลชุมชนครั้งที่ 1		เม.ย. 51	
7	จัดตั้งกลุ่มเยาวชนในการมีส่วนร่วมการพัฒนาเยาวชน		เม.ย. 51	
8	จัดค่ายเยาวชนและเวทีประชาคมเยาวชนตำบล		พ.ค. 51	
9	จัดกิจกรรมเยาวชนแก้ไขปัญหาชุมชนและสร้างความเข้มแข็งกับชุมชน		พ.ค. 51	
10	- การรณรงค์แก้ไขปัญหามุมชน		พ.ค. 51	พ.ค. – ก.ย. 2551

ที่	กิจกรรม	ปี 2550	ปี 2551	
		ธ.ค. 50	ม.ค. – พ.ค.	ธ.ค. 51
11	<ul style="list-style-type: none"> - การประชุมกลุ่มระดมความคิดในการปฏิบัติงานในชุมชน - การสร้างแกนนำ การพัฒนาชุมชนเป็นผู้นำใหม่ - โครงการอาสาพัฒนาชุมชน - กิจกรรมศูนย์รวมใจเยาวชน - การแก้ไขมลภาวะชุมชน - การสร้างวินัยในตนเอง <p>ประเมินผลการดำเนินการ โดยการนำผลข้อมูลและประเมินการดำเนินกิจกรรมจากผู้มีส่วนร่วมในชุมชน</p>		พ.ค.	พ.ค. - ก.ย. 2551
12	จัดทำรายงานผลการศึกษาข้อมูลการปฏิบัติงาน และรายงานการวิจัย			ต.ค. – พ.ย. 2551
				ธ.ค. 2551 – ม.ค. 2552